

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТОВАРНИХ РИНКІВ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Кірієнко Ю.А.

В статті розглядається явище конкурентоспроможності економіки України. З допомогою даних Світового економічного форуму (СЕФ) простежується динаміка рейтингу української економіки, а також порівнюється із країнами Вишеградської групи. Пізніше, на основі методології СЕФ, обираються чинники, які визначають рівень конкуренції та впливають на стан розвитку економіки загалом. Серед використаних чинників особливе місце відводиться товарним ринкам, їх ефективності та рівню конкуренції. Враховуючи значення товарних ринків для економіки країни, автором запропоновано власне бачення щодо поточних завдань покращення їх конкурентоспроможності та ефективності у контексті як внутрішнього розвитку, так і потенційної євроінтеграції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, товарні ринки, європейська інтеграція, Глобальний індекс конкурентоспроможності, конкурентні переваги, конкурентні слабини, макроекономічне середовище, інновації, продуктивність праці, внутрішній ринок, зовнішній ринок.

ВСТУП

Питання конкурентоспроможності стає ключовим у останні роки. Періоди економічної кризи та відновлення стають індикатором внутрішніх передумов економічної системи до збереження частки ринку на основі конкурентних переваг. Загальновідомим є розуміння конкурентоспроможності країни як здатності підприємств, фірм, груп підприємств та загалом економіки конкурувати на місцевому та на світовому ринку з іншими країнами. На основі певного рівня конкурентоспроможності досягається відповідний рівень економічного зростання та добробуту громадян. Рівень конкурентоспроможності може бути визначеним на рівні товару, виробника, сектору та країни.

Товарні ринки стали об'єктом дослідження із виникненням товару як такого та товарної форми виробництва. Актуальність їх вивчення особливо зростає у період економічної кризи, спричиненої нестабільністю на фінансових ринках. Концентрація зусиль на вивченні товарних ринків, кон'юнктура яких відображає реальний стан справ у кожній економічній системі чи то перехідного, чи то ринкового, чи індустріального, чи постіндустріального типу, дасть можливість об'єктивно оцінити тенденції та перспективи подальшого перебігу економічних процесів. Отже, реальний сектор економіки стає ключовим об'єктом дослідження особливо у період подолання наслідків економічної кризи. Монетарна складова стабілізаційного періоду відходить на другорядний

план, а роль сфери виробництва та торгівлі зростає [1, с.11]. Відповідно, оскільки товарні ринки відіграють ключову роль у економічній системі, для євроінтеграційних стремлень України важливо визначити їх конкурентоспроможність. Тобто у даній статті об'єктом дослідження є товарні ринки, їх ефективність та конкурентоспроможність як запорука реалізації європейської інтеграції національної економіки.

Питання ймовірного поглиблення співпраці нашої держави із Європейським Союзом (ЄС) активно обговорюється у вітчизняних дослідженнях. Серед них можна виокремити: Ткаченко В.Г., Деркачова В.В., Шашло Н.В., Олефір В.К., Гривківська О.В., Кобута І.В., тощо.

Ткаченко В.Г., Деркачова В.В та Шашло Н.В. об'єктом дослідження обрали аграрний сектор економіки. Серед довгострокових факторів підвищення конкурентоспроможності АПК запропоновано використання фінансової підтримки виробників, інструментів податкового регулювання, правового регулювання, розвиток ринку продукції сільського господарства та продуктів її переробки, тощо [2]. У цьому ж контексті працює Гривківська О.В. та пропонує набір заходів державної політики різнопланового характеру через призму інтеграції України у Світову організацію торгівлі (СОТ). До таких відносить зміни інституційного забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, особливостей національного фінансового середовища, внутрішнього ринку, зовнішньоекономічної діяльності [3, с.29]. Кобута І.В. розглядає ціннові аспекти державної підтримки АПК та необхідність їх входження до переліку пріоритетних при проведенні переговорів щодо створенні зони вільної торгівлі з ЄС [4]. Олефір В.К. детально розглядає наслідки

Кірієнко Ю.А., аспірантка Львівського національного університету ім. І.Франка, т. 0322 (050) 914 45 84, yulinka.kiriyenko@gmail.com

інтеграції України до європейської спільноти з точки зору досягнення сталого економічного зростання. Автор наголошує на особливостях досягнення позитивних тенденцій у розвитку національної економіки завдяки відповідній світовій кон'юктурі. Серед внутрішніх чинників впливу на зростання ключовими вважаються: інвестиційний клімат, валютний режим, споживання домогосподарств тощо. Тому проголошується думка про розвиток внутрішнього ринку, вдосконалення традиційних видів діяльності та підвищення їх конкурентоспроможності [5, с.116]. При цьому Олефір надає не меншої ваги також факторам зовнішнього впливу, наголошує на їх негативному впливі.

Наведені приклади сучасних досліджень інтеграційних процесів та рівня конкурентоспроможності економіки загалом зосереджуються на певних галузях чи сферах виробництва. Це вказує на існування у науковому колі тенденцій до розгляду конкуренції на мікроекономічному рівні подібно до зарубіжних дослідників. До прикладу, Орал та Кетані здійснили спробу побудувати так звану промислову модель конкурентоспроможності [6]. Тагарт досліджує взаємозв'язок між режимом валютного курсу та конкурентоспроможністю окремого підприємства, наголошуючи на позитивному впливі стабільного обмінного курсу [7].

На нашу думку, питання конкурентоспроможності, європейської інтеграції та окремі галузі економіки потребують ґрунтовного систематичного дослідження виявлених проблем, що і зумовило написання даної статті. Як відомо, найбільш вагоме дослідження у сфері конкуренції здійснив М. Портер (США). Портер у своїй роботі "Порівняльні переваги націй" окреслює визначальні фактори конкурентоспроможності для економіки: наука та технологія, капітал, робоча сила, інфраструктура та інформація. Також важливо брати до уваги факт ефективності виробництва, що передбачає продуктивність наявних ресурсів та постійне зростання якості товарів, які у кінцевому результаті сприяють завоюванню частки на зовнішньому ринку. Отже, економіка має достатній рівень конкурентоздатності на зовнішньому ринку тоді, коли підходи до її досягнення мають систематизований та узгоджений характер.

У даному дослідженні основним завданням є аналіз конкуренції в українській економіці за принципом сукупності різноманітних чинників. Використовуючи методологію Світового економічного форуму, оцінимо яке місце відводиться Україні на світовій арені та які чинники формують конкурентоспроможність вітчизняних товарних ринків. Пізніше на основі проаналізованої інформації запропонуємо власний підхід до розуміння обраного об'єкта дослідження.

1 ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Питання конкурентоспроможності України не було об'єктом дослідження у період функціонування планової економіки. Після здобуття незалежності інструменти економічної політики були в основному зосереджені на стабілізаційних процесах із певною недооцінкою стратегічних цілей. Це відобразилось у недостатній увазі з боку державних інституцій до цього питання в процесі проведення реформ. У сучасній глобальній світобудові постає цілком об'єктивна необхідність такі аспекти враховувати. Для цього розглянемо спершу наскільки Україна є конкурентною на світовому ринку.

Найбільш відомим індексом для оцінки конкурентоспроможності країни є щорічний індекс обчислений Світовим Економічним Форумом (СЕФ). За визначенням СЕФ, національна конкурентоспроможність-це набір факторів, політики, інституцій, які визначають рівень продуктивності країни. У даному дослідженні аналізується період з 2001 по 2009 рік. Варто наголосити на тому, що методологія СЕФ за цей проміжок часу змінювалась. Спершу обчислювались індекс зростання конкурентоспроможності (тепер відомий як Глобальний Індекс Конкурентоспроможності), мікроконкурентоспроможність (пізніше відома як конкурентоспроможність бізнесу) і на кінець в останні роки обчислюється лише Глобальний Індекс Конкурентоспроможності (ГІК). ГІК є основним індикатором конкурентності країни та містить кілька ключових складових. На рис 1. представлено відповідний індекс для України та його основні складові (чим менше значення показника, тим вищим є рівень конкуренції).

Із наведеної інформації можна зробити висновок про те, що протягом 10 років рівень конкурентоспроможності України залишався на відносно незмінному рівні. Яскраво помітне покращення технологічного забезпечення країни у 2008 році (з 93 на 65) сприяли переміщенню на 72 позицію у 2008 році. Макроекономічне середовище можна вважати сприятливим фактором незважаючи на спад у рейтингу із позиції 70 у 2003 до 91 у 2008 та до 106 у 2009. Для того, щоб наш аналіз позиції України був детальнішим проведемо порівняння з країнами Вишеградської четвірки (рис. 2). До складу цієї групи належать Республіка Польща, Чеська Республіка, Словацька Республіка та Угорська Республіка. Дані країни Центрально-Східної Європи були обрані для порівняння, оскільки вони у більшості становлять країни-сусіди України, пройшли достатньо успішно перехідний етап з командної до ринкової системи та входять до складу ЄС. Практика обраних країн, на нашу думку, є показовою та у деякій мірі подає приклади до наслідування.

Найбільш конкурентною є Чеська Республіка із найвищим рейтингом 29 у 2006 році серед 122 країн світу, хоча у 2001-2004 Угорщина була лідером серед обраних країн Центрально-Східної Європи. Словаччина та Польща за період 2001-2003 мали приблизно однаковий рейтинг, пізніше у 2006 Словаччина покращила позицію до найвищого досягнутого 37 рейтингу. Що стосується економіки України, то найвищий рейтинг був у 2001 році із 69

позицією, у наступні роки 73 та 72 у 2007 та відповідно 2008 роках. Така рейтингова позиція України за 10 років свідчить про відсутність позитивної динаміки зміни стану конкурентоспроможності. Навпаки, якщо з 2004 року

спостерігалась тенденція до покращення рейтингу, за останні два роки 2009-2010 відбуваються зворотні процеси, про що свідчать 82-ге та 89-ге місце серед 133 та 139 країн. Для кращого розуміння такої динаміки на рис 3 наведено компоненти ГІК.

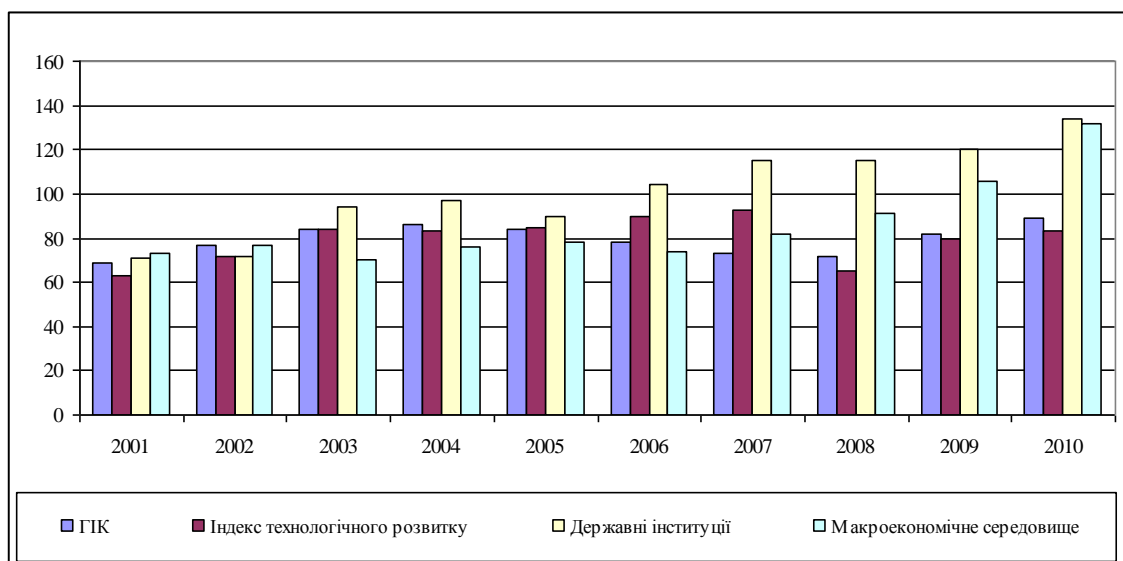

Рис. 1 Глобальний індекс конкурентоспроможності України у 2001-2010 роках та його основні компоненти

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти за відповідний рік [8]

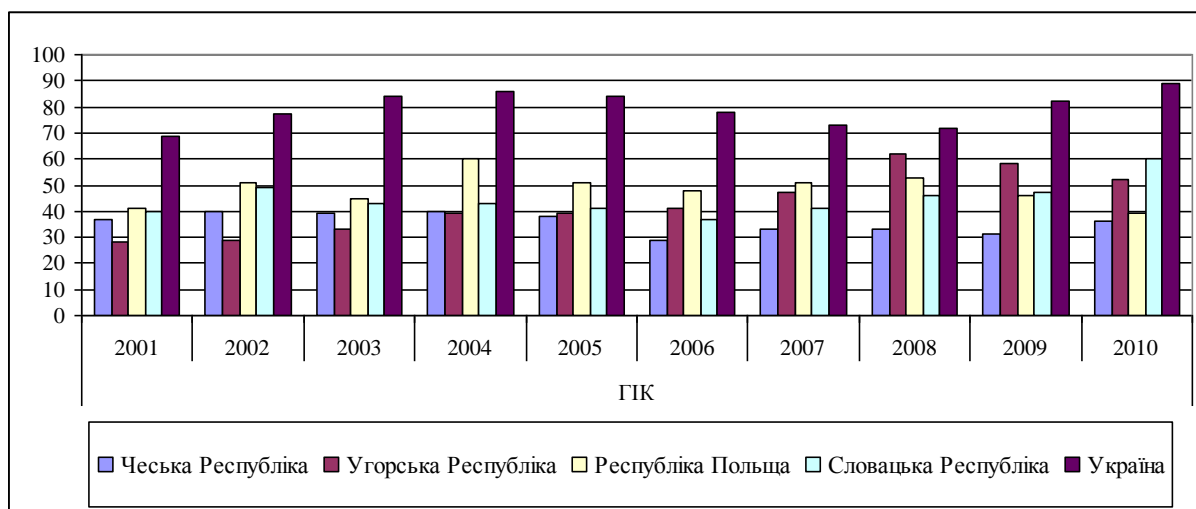

Рис. 2 Порівняльний аналіз Глобального індексу конкурентоспроможності Чехії, Угорщини, Польщі, Словаччини та України

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти за відповідний рік [8]

Відповідно до компонентів ГІК, найбільш технологічно конкурентною країною, серед аналізованих, є Чехія. У динаміці цей показник для країни не змінювався за період 2001-2005, у наступні роки рівень технологічного розвитку дещо послабився. Для Угорщини характерна певна мінливість у рейтингу із незмінною позицією у 2000-2009 роках (40 рейтинг) та підвищенням на 3 позиції за останній рік до 37. У Польщі найвищий рейтинг 39

було присвоєно у 2005 році. Словацька Республіка останні 4 роки демонструє відносно однаковий рівень з Чеською Республікою. Ці країни можна вважати найбільш технологічно конкурентними серед Вишеградської четвірки з 2007-2010 роки. Українська економіка, на фоні розглянутих країн, помітно програє, у порівнянні із певними країнами на 2 або 3 порядки

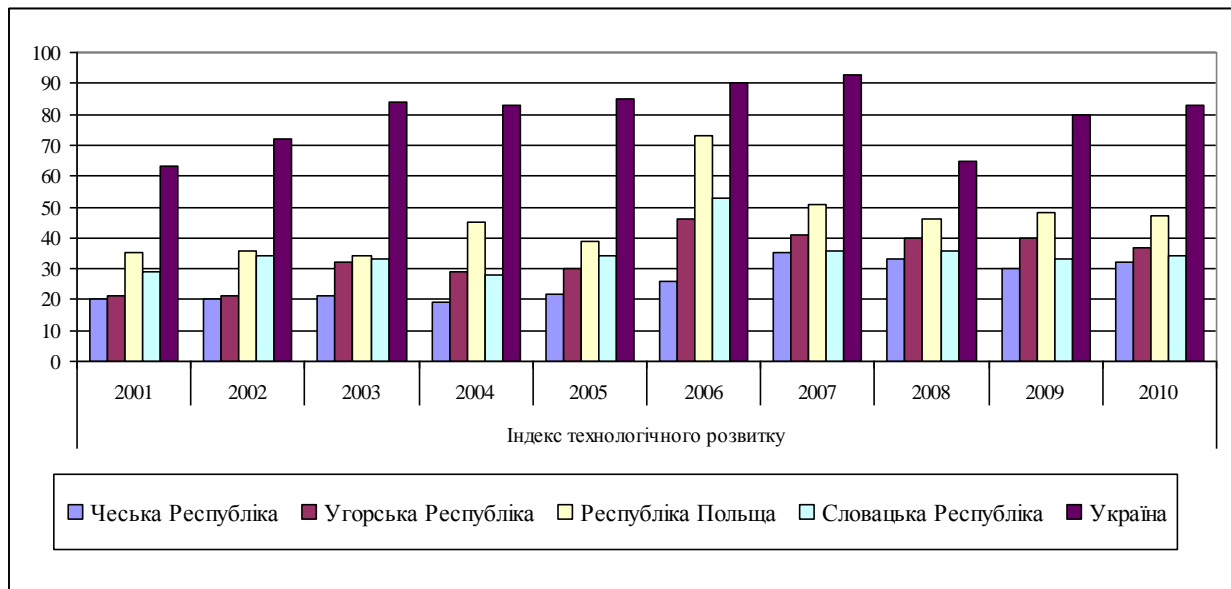

Рис. 3 Аналіз Індексу технологічного розвитку як частини Глобального індексу конкурентоспроможності Чехії, Угорщини, Польщі, Словаччини та України

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти за відповідний рік[8]

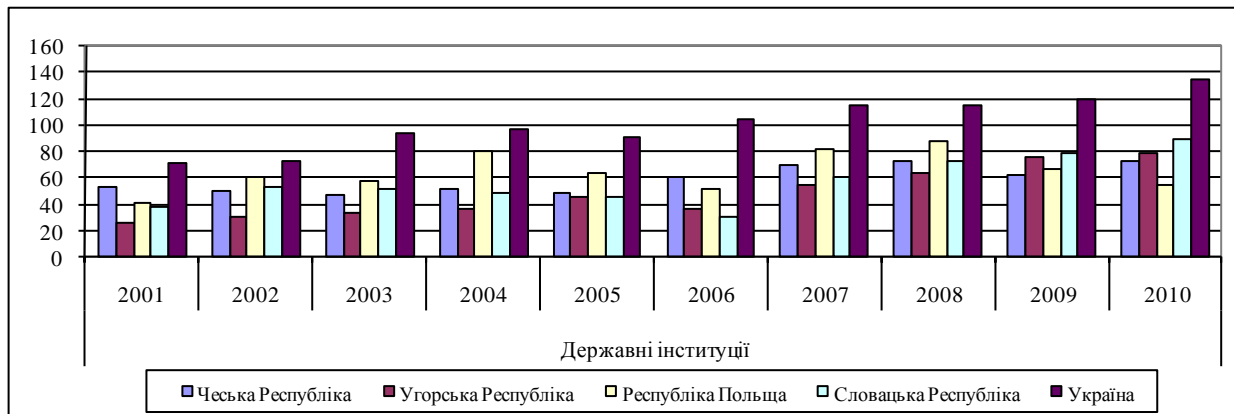

Рис. 4 Аналіз розвитку державних інституцій як частини Глобального індексу конкурентоспроможності Чехії, Угорщини, Польщі, Словаччини та України

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти за відповідний рік[8]

Іншим компонентом ГК є розвиток державних інституцій (рис.4). В Україні їх також важко віднести до ефективних. Стан розвитку інституційного середовища економіки України вітчизняні дослідники оцінюють незадовільно. В цілому, система інститутів, сформована в Україні, представляє собою помірно-авторитарну владу з широким розповсюдженням тіньової економіки та корупції, а задекларована ринкова економіка відрізняється широким, але безсистемним втручанням держави [9, С. 166]. Альтернативою інститутам авторитаризму, як відзначає С.В. Цирель, виступають не демократичні інститути, а різні тіньові антиінститути, які не тільки пом'якшують практику застосування жорстких законів, але і руйнують саме функціонування будь-яких суспільних і державних інститутів [10, С. 140]. На думку Хоменко Я.В., інституційна складова повинна характеризуватись сталістю та адаптацією створених інститутів. Поняття сталості при цьому стосується таких складових як структури власності та правила привласнення, політична та правова

стабільність, дієздатність судової системи, культура контрактів та зобов'язань.

З огляду на наведені дані за 10 років, динаміка до покращення їх діяльності та позитивного впливу на економіку фактично не спостерігалась. Країни Вишеградської четвірки також характеризуються різноманітними результатами. Наприклад, найбільш конкурентними державні інституції були в Угорщині у 2001-2005 та у 2007-2008 роках. Чеська Республіка найкращий результат отримала у 2009 році із 62 рейтингом, а Словачька Республіка навпаки за 4 роки погіршила до 89 позиції у 2010 році. Польща за останній рік демонструє помітно якісний результат 54, що є максимальним значенням для країни за увесь розглянутий період, при цьому найкращий серед країн Центрально-Східної Європи.

Поки що аналізовані рейтинги стосувались у більшій мірі інституційної складової конкурентоспроможності країн. Загалом наведені рейтинги свідчать про те, що технологічний розвиток України мав перспективу до перетворення на фактор

прогресу у питанні конкуренції, але у поєднанні із негативним станом державного апарату, не став передумовою до конкурентоспроможності.

Третім чинником у складі ГІК є макроекономічне середовище. Стабільність цієї складової конкурентоспроможності країни є однією із

визначальних. Адже при наявності технологічного потенціалу, але за умов значної інфляції, чи нерозвинутого фінансового ринку або фіскального тиску, ефективне використання таких наявних ресурсів є мало ймовірним.

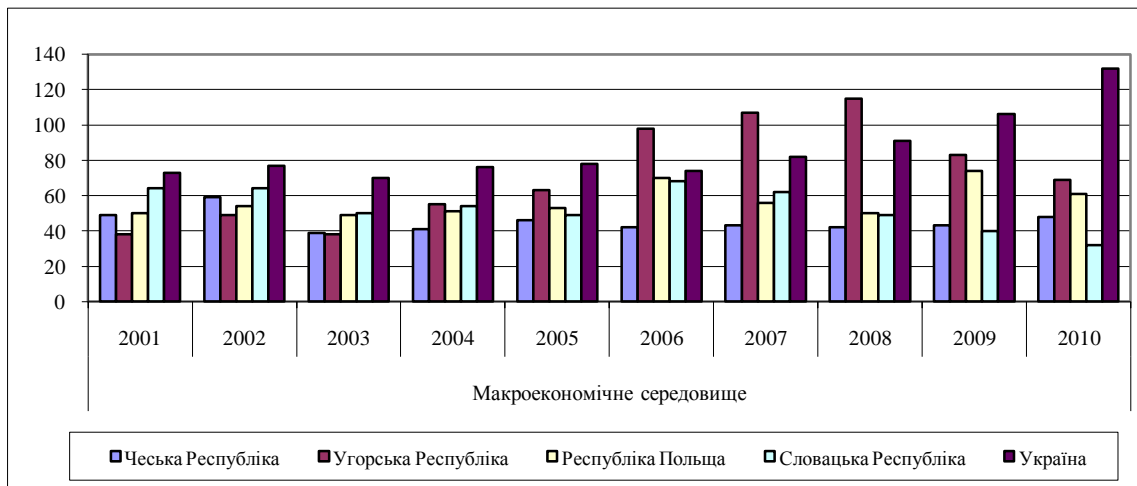

Рис. 5 Аналіз макроекономічного середовища як частини Глобального індексу конкурентоспроможності Чехії, Угорщини, Польщі, Словаччини та України

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти за відповідний рік[8]

За даними Світового економічного форуму макроекономічне середовище в Україні було найбільш сприятливе у 2003 році (70 рейтинг), а з 2006-помітно погіршувалось до 106 та 132 позиції у 2009 та 2010 роках (рис. 5). До порівняння, за останній рік Словаччина отримала рейтинг 32 та Чехія 48. Навіть в Угорщині, яка за час останньої економічної кризи зазнала значного спаду, покращила позицію із 83 у 2009 до 69 у 2010 році.

Проведений порівняльний аналіз рейтингу України у Глобальному індексі конкурентоспроможності із країнами Вишеградської четвірки відображає неспроможність вітчизняної економіки бути, на даний момент, потенційним конкурентом товаровиробникам країн Центрально-Східної Європи. Отже, з огляду на прийнятну стратегію українським урядом до створення зони вільної торгівлі із ЄС, необхідно у найближчий період переглянути принаймні інструменти впливу на фактори короткострокового, а пізніше і довгострокового розвитку економічної системи у рамках монетарної та фіскальної політик.

2 КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТА СЛАБИНИ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ЧИННИКИ

Зміна методології СЕФ (WEF) дала можливість поглибити аналіз складових конкурентоспроможності кожної країни. Перш за все фахівці цієї організації виділяють такі етапи розвитку економіки країни:

1. „використання факторів” („factor-driven”);
2. „спрямований на ефективність” (“efficiency driven”);
3. „інноваційний” (“innovation driven”).

Відповідно всі чинники конкурентоспроможності відносять до того чи іншого етапу. Наведемо відповідні ваги до кожного показника, щоб зрозуміти механізм оцінки кожного із етапів. Для етапу розвитку економіки, спрямованого на використання факторів складовими є: інституції (25%), інфраструктура (25%), макроекономічне середовище (25%), здоров'я та рівень шкільної освіти (25%). Для того, щоб країна перейшла на рівень ефективного розвитку важливими стають: вища освіта та інше навчання (17%); ефективність товарних ринків (17%); ефективність ринку праці (17%); розвиток фінансового ринку (17%); технологічний потенціал (17%) та місткість ринку (17%). І відповідно досвід ведення бізнесу (59%) та інновації (50%) є необхідними чинниками інноваційного етапу.

Кожний із факторів у свою чергу оцінюється за певними критеріями. Для економіки України показники були згруповані як „переваги” та „слабини” конкурентоспроможності. Розглянемо їх детальніше. Перелік конкурентних переваг (див. таблиця 1) відображає факт того, що, хоч показники є досить низькими, все ж є об'єктивні передумови до їх удосконалення. При умові створення сприятливих умов у сфері освіти, діяльності дослідницьких структур та інституцій, потенціал країни до інновацій може підвищувати стан соціального розвитку суспільства та у майбутньому забезпечити конкурентоспроможність на світовому ринку. На нашу думку, такі стратегічні цілі мають знайти відповідне відображення у державній економічній політиці, а саме у бюджетній сфері, при формуванні структури державних видатків, у податковому законодавстві та у загальному інституційному середовищі.

Таблиця 1 Показники конкурентних переваг України

	Рік/Рейтинг	2007*	2008**	2009***	2010****
Інфраструктура	Якість залізничних доріг	31	30	30	25
Вища освіта та навчання	Якість освіти математичного та наукового напрямку	44	32	41	42
	Якість системи освіти	47	40	49	56
Ефективність товарних ринків	Рівень орієнтації на споживача	-	50	-	103
	Торгівельне мито	41	48	49	40
Ефективність ринку праці	Оплата праці та продуктивність	26	16	22	26
Місткість ринку	Індекс місткості національного ринку	27	29	30	37
	Індекс місткості зовнішнього ринку	32	37	37	37
Досвід ведення бізнесу	Контроль над міжнародним розподілом	46	40	-	108
Інновації	Здатність до інновацій	40	31	32	37
	Якість наукових дослідницьких інституцій	-	48	-	68
	Дослідницька співпраця між університетами та виробництвом	-	49	-	72
	Наявність науковців та інженерів	-	-	50	53

* серед 131 країни, ** серед 134 країн, *** серед 133 країн, **** серед 139 країн.

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти про конкурентоспроможність за відповідні роки [8]

Разом з тим, за останній рік у наведених факторах виявилась тенденція до послаблення рейтингу, а саме у сфері ведення бізнесу та ефективності товарних ринків. Це свідчить про втрату конкурентного потенціалу на товарних ринках, які не є орієнтовані на забезпечення споживчих потреб. Ведення бізнесу не переходить на якісно нові методи

організації співпраці, використання новітніх методик маркетингу, створення кластерів, технопарків чи подібних структурних одиниць, які сприяють подоланню бар'єрів входу на ринок.

У таблиці 2 наведені найважливіші показники конкурентних слабих в Україні за останні чотири роки.

Таблиця 2 Показники конкурентних слабих в Україні

	Рік/Рейтинг	2007*	2008**	2009***	2010****
Інституції	Етична поведінка фірм	128	118	121	130
	Захист інтелектуальної власності	108	114	108	113
	Захист інтересів акціонерів	127	129	132	138
	Прозорість політики уряду	119	114	107	114
	Якість аудиторських та звітних стандартів	118	113	117	128
	Права власності	118	123	127	135
	Ефективність правового поля	112	116	129	138
	Недоцільність державних видатків	111	98	114	131
	Незалежність судової системи	111	119	123	134
Інфраструктура	Якість доріг	116	120	125	136
	Якість інфраструктури авіатранспорту	116	105	101	110
Макроекономічна стабільність	Інфляція	106	127	129	134
Ефективність товарних ринків	Видатки на політику у сільському господарстві	129	132	129	135
	Поширення іноземної власності	124	123	125	121
	Вплив правил прямого іноземного інвестування на бізнес	123	120	121	128
	Ступінь охоплення торговельними бар'єрами	123	113	110	126
	Обсяги та вплив оподаткування	123	127	128	113
	Складність митних процедур	118	109	115	131
Розвиток фінансового ринку	Надійність банків	119	112	133	138
	Регулювання фондових бірж	115	120	127	127

* серед 131 країни, ** серед 134 країн, *** серед 133 країн, **** серед 139 країн.

Джерело: Світовий Економічний Форум, звіти про конкурентоспроможність за відповідні роки [8]

Інфраструктурна складова хоч і є частково ефективною у мережі залізничного сполучення (див.

таблиця 1), але диверсифікація шляхів комунікації не забезпечена на рівні автошляхів та авіаперевезень.

Другою значною групою даних показників є оцінка ефективності товарних ринків.

На нашу думку, значення ступеня розвитку товарних ринків є оцінене неналежним чином при формуванні тієї чи іншої стратегії розвитку. Єдиним позитивним фактом, що видно з таблиці 1, є рівень мит на торгівлю, що помітно покращився. Але разом з тим, незважаючи на вступ України до СОТ, процес проходження митних процедур та існуючі торговельні бар'єри навпаки за останній рік погіршилися до 131 позиції. Офіційні статистичні дані дають нам можливість оцінити торговельну відкритість економіки на досить високому рівні (частка зовнішньоторговельного обороту у ВВП становила у 2008 році 103%) [11, С. 121]. Тобто потенціал до участі країни у зовнішній торгівлі є значним, але відповідні умови для цього не є створені. Факт низької ефективності товарних ринків свідчить про те, що у найближчі роки це негативно відобразиться на здатності до конкуренції на внутрішньому та світовому ринках. Іншою вагомою складовою є фінансова система. Яскравим відображенням її функціонування стали наслідки останньої фінансової та економічної кризи. Особливо це стосується діяльності комерційних банків, фондового ринку. Відповідна низька їх оцінка є наведена у таблиці 2. Незважаючи на відносно довгий період трансформації із 1991 року, фінанси країни залишаються уразливими до внутрішніх та зовнішніх шоків.

3 ІНСТРУМЕНТИ ПОКРАЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ТОВАРНИХ РИНКІВ

Як зазначають експерти Світового економічного форуму, ефективність товарних ринків особливо актуальна у період відновлення економіки після економічного спаду, спричиненого економічної кризою. Загалом ефективні товарні ринки це такі, які забезпечують виробництво такого набору товарів і послуг, які найбільше відповідають особливостям попиту та пропозиції та можуть ефективно бути проданими на внутрішньому ринку. „Здорова” ринкова конкуренція на вітчизняних та зовнішніх ринках є передумовами ринкової ефективності та продуктивності виробництва. При цьому важливо враховувати роль держави, яка зводиться до мінімального втручання у підприємницьку діяльність. Наприклад, негативний вплив може проявлятися у сфері податкового законодавства або регулювання прямих іноземних інвестицій, що у кінцевому підсумку обмежує як вітчизняного, так і іноземного власника та створює перешкоди для зовнішньої торгівлі. Ефективність товарних ринків також відображається у особливостях попиту, а саме ступінь орієнтації на споживача та наскільки обізнаними є сам покупець.

Як свідчать звіти про конкурентоспроможність України, за 2010 рік статус економіки перемістився із позиції 2008 та 2009 років „спрямований на ефективність” (“efficiency driven”) до перехідного етапу від „використання факторів” („factor-driven”) до „спрямований на ефективність” (“efficiency driven”).

Отже, варто, на нашу думку, зосередити найбільшу увагу на чинниках, які забезпечать перехід до попереднього етапу розвитку. Для переходу країни до етапу „спрямований на ефективність” (“efficiency driven”) ефективні товарні ринки є ключовим чинником. Беручи до уваги методологію СЕФ, поєднання ефективності товарних ринків, місткості ринків та фінансових ринків у сприятливому інституційному середовищі такий перехід є можливим. Виникає необхідність визначити конкретні цілі для реалізації такої стратегії.

На нашу думку, найближчим часом необхідно реалізовувати такі завдання:

1. Покращення кон'юнктури внутрішнього ринку, а саме з боку попиту та пропозиції. З огляду на рейтинги місткості ринку можна стверджувати, що внутрішній попит не є вибагливим, товарний ринок не вважається зорієнтованим на споживача, тобто переважає supply-side підхід. За умови взаємного доступу на товарні ринки між Україною та ЄС ситуація ймовірно зміниться, що у наслідку спричинить конкурентні умови для вітчизняних товаровиробників. Питання ціни, якості товару, способу продажу товару, тощо стануть більш визначальними. Постає питання які саме галузі економіки зможуть витримати такий тиск висококонкурентних європейських виробників. Останні кризові явища засвідчили, що до таких важко віднести металургію чи хімічну промисловість. Навпаки аграрний сектор стає ключовим перш за все для внутрішнього ринку. Загалом для економічної системи країни внутрішній ринок є базовим з точки зору визначення конкурентних переваг.

2. Налагодження взаємозв'язку між внутрішнім та зовнішнім ринками. Особливістю цього аспекту є поєднання інтересів національних виробників та споживачів. З точки зору споживачів перспективним є зменшення митних зборів, що знижує ціну на споживчі імпортні товари, для виробників це створює можливість залучати технологічні інновації, які для більшості підприємств є вкрай необхідними. З іншого боку це створює додаткові ризики для внутрішніх виробників, тому вдаль поєднання захисту національних інтересів може забезпечити конкуренцію з іноземними виробниками та очистити ринок від неефективних виробництв.

3. Фінансові аспекти конкуренції. До таких ми відносимо формування національного ринку капіталу, доступ на нього національного виробника, іноземного інвестора. Для реалізації такого завдання необхідно спершу переглянути монетарну політику держави у сфері цін, валютного ринку та процентних ставок. Перехід до таргетування інфляції та плаваючого валютного курсу, на нашу думку, є першочерговими.

4. Підвищення продуктивності праці. Даний аспект стосується усіх галузей економіки та останнім часом перетворюється на ключовий. Темпи зростання заробітної плати в Україні останніми роками не співпадали із темпами проросту продуктивності праці. Таке явище створює додаткові дисбаланси для економіки як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні.

5. Орієнтація на інноваційні, наукомісткі галузі. З аналізованих даних Світового економічного форуму українська економіка, незважаючи на суперечливий перехідний період, все ще зберігає потенціал до наукових досліджень. Для використання цієї конкурентної переваги достатньо створення реалістичних стимулів. До таких належать перегляд системи оплати праці, що пов'язано із податковим законодавством, фінансові стимули до створення внутрішніх та залучення іноземних інвестицій, усвідомлення державними інституціями пріоритетності цього аспекту в першу чергу для захисту національних інтересів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження конкурентоспроможності економіки України дало

можливість цілісно оцінити перспективи національної господарської системи у процесі євроінтеграції. Детальний аналіз стану конкурентоспроможності вітчизняної економіки, на нашу думку, є підставою для переосмислення засад взаємодії між господарською діяльністю та роллю держави у ній. У процесі переходу до ринкових основ економічна роль держави не нівелюється, а навпаки диверсифікується, при цьому зберігаючи певну вагу та роль. При цьому, така диверсифікована діяльність державних інституцій, перш за все, повинна бути зорієнтована на формування стратегічних цілей та послідовної їх реалізації.

У подальших дослідженнях варто зупинитися на конкретних способах реалізації запропонованих потенційних напрямків забезпечення двох взаємодоповнюючих аспектів: ефективності товарних ринків та конкурентних умов господарювання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кірієнко Ю.А. Товарні ринки: аспекти класифікації та дослідження особливостей [Текст] / Ю.А. Кірієнко // Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2010. – Випуск 4 (20). – С.11-20.
2. Ткаченко В.Г., Деркачова В.В., Шашло Н.В. Формування конкурентоспроможності аграрного сектору України в умовах Євроінтеграції [Електронний ресурс] / В.Г. Ткаченко, В.В. Деркачова, Н.В. Шашло // Наука і методика: Збірник науково-методичних праць / Редкол.: Т.Д. Іщенко(гол. ред) та ін. –К.: Аграрна освіта, 2009. – Вип. 19. – С. 8-18. – Режим доступу: http://smcae.kiev.ua/library/ZbirnikNaykMetod/Nim_19.pdf#page=9
3. Гривківська О.В. Україна в євроінтеграційних процесах: можливі наслідки [Електронний ресурс] / О.В.Гривківська // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – №1(22). – С.26-29. – Режим доступу: [http://lib.academy.sumy.ua/library/Visnik/Visnik_1_\(22\)_2007.pdf#page=26](http://lib.academy.sumy.ua/library/Visnik/Visnik_1_(22)_2007.pdf#page=26)
4. Кобута І.В. Цінова політика держави стосовно продукції АПК у світлі євроінтеграції та зобов'язань перед СОТ [Електронний ресурс] / І.В. Кобута // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – Вип. 154, частина 1. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/chem_biol/nvnau/2010_154_1/10kiv.pdf
5. Олефір В.К. Євроінтеграція в системі факторів економічного зростання [Електронний ресурс] / В.К. Олефір // Зовнішня торгівля та економіка. – 2006. – №4(27)/2006. – С. 114-116. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uazt/2006-04.pdf#page=114
6. Oral M., Kettani O. Modeling of Firm Competitiveness for Strategy Formulation. CIRRELT, 2009. – Vol. 52.
7. Taggart J. M., Taggart J. H. International Competitiveness and the Single Currency. Business Strategy Review, Vol. 10, Issue 2, 1999. – PP. 25-36.
8. The World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>
9. Хоменко Я.В. Інституційне середовище як основа сталого економічного зростання [Електронний ресурс] / Я.В.Хоменко // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. – 2007. – Випуск 31-3. – С. 164-168. – Режим доступу: http://www.library.dgtu.donetsk.ua/fem/vip31-3/31-3_32.pdf.
10. Постсоветский институционализм / Под ред. Р.М. Нуреева, В.В. Дементьева. – Донецк: „Каштан”, 2005. – 480с.
11. Kiriienko Yuliya, Vojtkova Maria. Open economy of Ukraine: positive and negative issues / Yuliya Kiriienko, Maria Vojtkova // Місце та роль України у глобалізованому світі: економічні, політичні, культурні аспекти. Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції. Вінниця, 11–12 грудня 2009. – С. 120 – 123.